Ocupació i comunitat gitana: claus d'actuació

Empleo y comunidad gitana: claves de actuación

La población gitana es la comunidad que sufre un mayor riego de exclusión del mercado laboral y mayores dificultades de acceso al trabajo normalizado. La construcción de una Europa moderna, cohesionada y socialmente integrada pasa por la superación de los desequilibrios, no solo territoriales, sino también sociales. Es por ello, que la identificación de los factores que actúan como barreras para la igualdad, así como la adopción de medidas de inserción realistas, pertinentes e innovadoras dirigidas a los colectivos excluidos son procesos básicos para promover un mercado de trabajo abierto a todos.

Employment and Gypsy community: keys for action

Gypsies are the community at greatest risk of exclusion from the job market, and facing the most difficulties for access to proper work. Construction of a modern, united and socially integrated Europe depends on overcoming inequalities of not only a territorial but also a social nature. That is why the identification of the factors that act as barriers to equality, as well as the implementation of realistic, relevant and innovative insertion steps oriented toward excluded groups are essential processes to promote a job market that is open to all citizens.

Palabras clave

Analfabetismo, Capacidad empresarial, Economía social, Empleo, Formación profesional, Planificación concertada, Subempleo

Keywords

Illiteracy, Business capacity, Social economy, Employment, Professional training, Concerted planning, Underemployment

Autor: Emilio Conejo

Article: Ocupació i comunitat gitana: claus d'actuació

Referència: Educació Social, núm. 24, pp. 54-66

Adreça professional: Fundación Secretariado General Gitano
c/ Antolina Merino, 10
28025 Madrid

Emilio Conejo

Ocupació i comunitat gitana: claus d'actuació

Introducció

La comunitat gitana espanyola, constituïda per més de mig milió de persones és, no solament pel seu nombre, sinó també per diferents causes històriques i culturals, diversa, complexa i heterogènia, i es troba a més immergida en un moment de transformació i canvi. Abordar, per tant, la seva relació pel que fa a l'ocupació pot comportar el risc d'entrar en el perillós terreny de les generalitzacions, sempre a un pas dels estereotips i prejudicis.

Sense perdre de vista aquest risc, és inevitable constatar una situació d'especial gravetat que constitueix una de les principals causes de desigualtat i exclusió social: la gran distància en la que viuen molts dels seus membres dels canals normals d'accés a la formació professional i l'ocupació, ja que bona part dels prejudicis i estereotips amb els quals se'ls estigmatitza des de la societat majoritària, tenen la seva base en motius econòmics.

Avançar cap a un canvi en aquest estat de coses requereix tenir en compte, per una banda, aquesta diversitat dels gitanos i gitanes i els mateixos mecanismes de transformació que s'estan operant al seu si (en les seves condicions i expectatives de vida, en els seus patrons culturals...), i, per altra, reflexionar sobre les causes que motiven la manca d'efectivitat entre la població gitana espanyola de les polítiques de formació professional i l'ocupació.

Comunitat gitana i ocupació

Tot i que repetits en nombrosos articles i documents, és important no perdre de vista certes dades sobre la comunitat gitana espanyola que ajudin a contextualitzar la seva situació pel que fa al conjunt de la població:

- L'analfabetisme, tan absolut com funcional, és molt superior entre la població gitana que en la resta de la població, i arriba a la gran majoria dels gitanos pobres.
- Bona part dels nens i nenes gitanos no finalitzen l'etapa d'educació obligatòria (abandonen prematurament l'escola).
- La proporció de persones en situació d'exclusió social és més gran entre les famílies gitanes i, a més, el 50% dels gitanos pobres ho són en situació d'extrema pobresa o pobresa greu.

- Els gitanos tenen altes taxes de natalitat i menor esperança de vida, per la qual cosa són una població jove (a l'entorn del 50% està en edat de treballar).
- Són molt poques persones gitanes que accedeixen a l'aprenentatge d'una professió.
- El tram de població potencialment destinatari prioritari de polítiques actives de formació i ocupació (entre 16 i 25 anys) podria estimar-se en aproximadament 100.000 persones (20-25%).
- Les taxes de subocupació o feina submergida són molt més grans en la comunitat gitana que entre la resta de la població espanyola.
- La majoria dels gitanos es col·loquen pel seu compte, en activitats econòmiques familiars, moltes d'elles exercides informalment, i es troben en un fort procés de transformació i regulació (venda ambulant, recollida de residus urbans, temporalitat)
- El percentatge de gitanos que exerceixen una professió "no tradicional per a ells" (construcció, obres públiques, funcionariat) se situa a l'entorn del 10-15%

La relació del poble gitano amb el mercat laboral

Per altra banda, la definició de professió, en els paràmetres culturals de molts gitanos, s'aproxima més a un *guanyar-se la vida* en diferents activitats, que es realitzen a més entre els diferents membres de la família i en diferents períodes estacionals, que al concepte generalitzat entre els paios del que implica una ocupació normalitzada. A això s'uneix una tradicional resistència al treball per compte d'altri, així com altres hàbits i tradicions de referència que no resulta fàcil transformar en pocs anys. Adaptar-se als rígids horaris d'una ocupació normalitzada, pot suposar, per exemple, no poder assistir a un funeral, a un casament, visitar un familiar malalt... compromisos que estan íntimament arrelats en els seus hàbits socials.

En posar en relació aquestes circumstàncies amb les polítiques generals de formació professional i ocupació desenvolupades per les diferents administracions, queda en evidència l'escassa eficàcia d'una gran majoria d'elles, ja sigui per la seva falta d'adaptació a les peculiaritats pròpies de la comunitat gitana, o a la planificació excessivament puntual i escassament individualitzada d'aquestes polítiques. Es pot afirmar, per tant, que els gitanos no han accedit en la mateixa mesura que la resta dels ciutadans als diversos plans de formació que s'han posat en marxa. Al seu torn, les experiències



específicament dirigides a la comunitat gitana, han tingut en general molt poc èxit, sobretot pel que fa a assolir la fase de la veritable inserció professional.

Noves tendències en les polítiques d'ocupació. Principals reptes i accions

Actualment assistim a una època de grans canvis que estan provocant transformacions en els sistemes de producció i la conseqüent necessitat d'adaptació dels treballadors a aquests. Entre altres, cal destacar el procés de mundialització de l'economia, els continus canvis tecnològics i el desenvolupament de les xarxes informàtiques o, en l'àmbit europeu, la imminent introducció de la moneda única.

Els esforços de cohesió realitzats per la Unió Europea han permès, en els darrers anys, avançar en la reducció de les disparitats en la renda per càpita dels Estats membres en termes globals, si bé el problema de la desocupació no sembla trobar una fàcil solució i les diferències econòmiques entre regions continuen augmentant. El mateix passa amb determinats grups i categories de ciutadans; la desigualtat no solament és territorial sinó també sectorial, en la mesura en què afecta més uns grups que altres.

La idea d'emprendre polítiques més actives en el pla de l'ocupació comença a prendre forma en la Cimera d'Esenn de 1994, i especialment en la Cimera de Luxemburg de 1997 a partir de la qual s'agafa el compromís entre els Estats membres de coordinar les polítiques d'ocupació, d'establir una sèrie de mesures (plans d'ocupació nacionals) i d'avaluar-les anualment.

Quatre grans pilars de les polítiques d'ocupació

En aquest context, comencen a posar-se de moda els que s'han arribat a anomenar *grans pilars de les polítiques d'ocupació: ocupacionalitat, capacitat empresarial, adaptabilitat i igualtat d'oportunitats*. A continuació veurem com afecten cada un d'aquests pilars a la comunitat gitana.

Ocupacionalitat

L'*ocupacionalitat* o capacitat d'inserció professional constitueix un dels quatre principis de la Reforma dels Fons Estructurals de la UE i això és així perquè, atesos els canvis permanents en els sistemes de producció i de treball, per a accedir avui i en el futur a l'ocupació, a més de l'aprenentatge d'una sèrie de tècniques i destreses pròpies de l'ofici, cada cop serà més important el desenvolupament d'habilitats, la formació global, la capacitat d'iniciativa i autonomia, les destreses lingüístiques, la capacitat per a comprendre i integrar-se en els objectius de l'empresa, la predisposició a generar la pròpia ocupació, etc. Per tant, si volem millorar l'*ocupacionalitat* de les persones, hem de plantejar-nos algunes qüestions importants:

Primerament hem de considerar que allò que s'ha convingut a anomenar "centralitat en l'ocupació", és a dir, el lloc que l'ocupació ocupi en les nostres referències i projectes de vida, és un factor determinant no solament d'accés a l'ocupació sinó també de permanència en un mercat ple d'inseguretats

- Primerament hem de considerar que allò que s'ha convingut a anomenar "centralitat en l'ocupació", és a dir, el lloc que l'ocupació ocupi en les nostres referències i projectes de vida, és un factor determinant no solament d'accés a l'ocupació sinó també de permanència en un mercat ple d'inseguretats, i amb una forta càrrega d'incertesa.

- Cal atendre també més la formació de base i desenvolupar tota una sèrie de coneixements, habilitats i destreses lligades a la flexibilitat i a l'adaptació.

- A més, cal prendre consciència de la importància dels hàbits relacionats amb el saber estar en el lloc de treball.

- I per últim, cal reconèixer que la presència en xarxes informals, l'amplitud de relacions, l'entorn afavoridor, el coneixement del context laboral i totes les habilitats socials annexes a aquests aspectes són factors que afavoriran la permanent presència activa en aquest mercat laboral, disminuint els riscos d'exclusió social.

Essent, tot el que s'ha dit abans, aplicable a tota la població en general, de manera molt especial i determinant es manifesta en relació amb fer possible l'accés al mercat de treball de les persones i col·lectius en situació de risc social, entre les que es troba la població gitana. Les situacions de pobresa i exclusió que sofreixen aquestes persones provoquen en elles una acumulació de carències tant en l'àmbit educatiu - coneixements i competències professionals - com en la seva experiència laboral, que unides als seus dèficits d'actituds i hàbits sociolaborals i altres factors socioculturals, es converteixen en factors claus que els impideixen reunir les condicions mínimes d'*ocupacionalitat* a les que ens hem referit.



De tal manera que l'escassa *ocupacionalitat* de la majoria d'aquestes persones referma encara més la seva situació de marginació social i, per tant, demana una atenció especial i urgent de les polítiques de formació i ocupació. Aquesta atenció hauria de traduir-se en actuacions, que en una doble dimensió, per una banda possibilitin la millora de les condicions d'*ocupacionalitat* d'aquests col·lectius i, per altra banda provoquin una adaptació a aquesta realitat i compromís amb aquest objectiu tant dels sistemes d'educació, formació i ocupació com del conjunt del teixit econòmic i empresarial.

Aquest plantejament, des del punt de vista de les polítiques dirigides a la comunitat gitana, exigeix revisar en bona mesura la manera en què tradicionalment es va plantejant la formació. Per una banda, cal que les experiències formatives no siguin exclusivament cursos de formació (model Pla FIP), sinó que es permetin múltiples models de formació a la carta, adaptats a les necessitats dels diferents col·lectius o situacions personals. Per altra banda, cal que la formació no solament de prioritat a l'aprenentatge d'una professió, sinó que es treballi sobre un itinerari complet (acolliment, preformació, formació, acompanyament, inserció).

Tenint en compte aquests plantejaments, caldria reconsiderar també aspectes com la potenciació dels projectes a mig termini, amb una durada mínima que permeti garantir resultats i viabilitat (dos, tres i quatre anys); que les iniciatives de formació siguin el suficientment flexibles com per a adaptar-se a la situació de cada persona i especialment d'aquelles que tenen més dificultats (adequació de ritmes, nivells, mètodes pedagògics, etc.); que siguin així mateix el suficientment integrals per a garantir a les persones les condicions globals d'*ocupacionalitat* (és a dir, no solament la inserció en el mercat de treball, sinó donar a les persones la possibilitat de sortir de la situació d'exclusió social en la qual es troben).

De tal manera que, si l'*ocupacionalitat* suposa treballar amb les persones d'una manera més integral i situar-les en condicions d'accedir al mercat de treball, el concepte d'*inseribilitat* planteja una diferència de matís important, ja que no persegueix solament i prioritàriament la integració en el mercat de treball, sinó un desenvolupament integral de la persona que passa per donar-li possibilitats de sortir de la seva situació d'exclusió social.

El concepte d'*inseribilitat* no persegueix solament i prioritàriament la integració en el mercat de treball, sinó un desenvolupament integral de la persona que passa per donar-li possibilitats de sortir de la seva situació d'exclusió socia

Adaptabilitat als canvis laborals

L'*adaptabilitat* o predisposició a adaptar-se als canvis laborals constitueix el segon pilar de les polítiques europees d'ocupació.

Una de les opcions en la qual s'entreveuen possibilitats més grans de desenvolupament d'aquestes capacitats és la de l'accés de la població gitana a les professions relacionades amb els nous jaciments d'ocupació. En aquest sentit, s'estan posant en marxa diverses experiències (tot i que seria desitjable que se n'aconseguís una més gran extensió) com els serveis per a la millora de la qualitat de vida relacionats amb la millora dels habitatges i entorns; serveis a la vida diària, relacionats amb la seguretat o l'acompanyament a persones amb dificultats de mobilitat o d'altre tipus; serveis d'oci i cultura o serveis relacionats amb el medi ambient, especialment amb els residus sòlids, així com amb la cura i protecció d'espais naturals, etc.

Caldria esmentar també aquí la necessitat de regularització, normalització i suport de les activitats professionals en les quals treballa un percentatge important de població gitana. Això implicaria l'establiment de sistemes de transició, adaptació normativa progressiva, incentius, suports tècnics, etc., que permetin redreçar determinades activitats desenvolupades en l'àmbit de l'economia submergida, així com evitar que els gitanos siguin expulsats d'aquestes professions (especialment en el cas de la venda ambulant).

Desenvolupament de la capacitat empresarial

Seria igualment convenient oferir incentius a la millora dels sistemes d'organització i d'execució del treball, per a garantir la viabilitat d'algunes activitats a mitjà termini; suports específics per a la creació d'empreses en diferents modalitats (cooperatives de caràcter familiar, comunitat de béns...), a través de microcrèdits que permetin regularitzar activitats que ja exerceixen els gitanos.

El desenvolupament de la capacitat empresarial dels treballadors, constitueix el tercer pilar de les polítiques europees d'ocupació. Es tracta d'altres vies per a emprendre petites iniciatives d'ocupació dirigides a grups reduïts; potenciar la posada en marxa d'empreses d'inserció desenvolupades en *partenariat* (administracions, ONGs i empreses), que connectin la formació amb l'exercici de l'ocupació (formació en pràctiques, treball en pràctiques, enclaus...), etc.

Igualtat d'oportunitats

El principi d'igualtat d'oportunitats sembla adquirir una més gran rellevància en el futur de les polítiques d'ocupació, alhora que se situen en una dimensió



més àmplia. L'opinió majoritària és que la igualtat d'oportunitats no ha de ser entesa solament pel que fa a la igualtat de sexes, sinó també de condició social, cultura, ètnia, etc.

Per a això cal estendre les polítiques de discriminació positiva que s'han dut a terme amb la dona, els minusvàlids o més recentment amb els emigrants legals, a altres grups desafavorits com el dels gitanos (per exemple, mitjançant incentius a la contractació en les empreses normalitzades, microcrèdits a fons perdut, així com la difusió d'exemples positius que es donin en aquest sentit.

Caldria també desenvolupar un pla de mesures de sensibilització per a millorar la situació dels gitanos en relació amb l'ocupació que estigués dirigit tant als gitanos i les associacions gitanes (amb la finalitat d'afavorir la inquietud i predisposició a la formació i a l'ocupació), com a les administracions (per a recolzar l'accés dels gitanos a la formació i l'ocupació) i a les empreses (per a evitar les pràctiques discriminatòries).

Altres mesures que recolzarien aquest objectiu d'assolir una igualtat d'oportunitats més efectiva, serien la simplificació dels mecanismes i procediments d'accés als programes, oferir una més gran participació i protagonisme als grups desafavorits i a les seves entitats representatives en l'accés i la gestió dels recursos (informació, comitès de seguiment, serveis d'assistència tècnica més adaptats...).

La necessitat d'adaptar-se i innovar. Perspectives per a una acció futura

Fruit del contrast d'experiències i programes que es duen a terme localment i d'actuacions trasnacionals empreses entre diversos actors amb objectius comuns, es va creant una mena de *corpus doctrinal* en l'àmbit de la Comissió Europea, en el que emergeixen idees comunament compartides, estils i enfocaments d'intervenció similars, amb el seu corresponent acompanyament de *llenguatge creatiu*, d'una nova terminologia, en definitiva, per a identificar aquestes noves idees. Així, termes en la seva majoria procedents de l'àmbit anglosaxó com *partenariat*, *sinergia*, *targeting*, *mainstreaming*, *empowerment*... de difícil traducció per ara al català, són cada cop d'ús més comú entre els operadors socials o els documents oficials de la Unió Europea.

Aquest glossari de nous termes, sovint imprecisos i poc definits, no obeeix únicament a una *manera* darrere de la qual no hi ha res consistent; més aviat al contrari, en l'ús de la majoria d'aquests mots es perceben nous enfocaments, nous estils de treball i, sobretot, el desig d'innovar en les maneres de donar resposta tant a problemes tradicionals com a altres emergents. Seguidament ens centrarem en alguns d'aquests termes

Afavorir la participació en la presa de decisions

Una de les estratègies que es plantegen per a avançar en aquesta direcció, encaminada a aconseguir la igualtat d'oportunitats de manera més efectiva, és la d'atorgar un més gran protagonisme en les polítiques d'ocupació als mateixos grups d'afectats i les seves entitats representatives (el que es coneix com ***empowerment*).** Això suposa fer un esforç especial perquè als grups més vulnerables els arribi la informació (a temps i de manera comprensible), tinguin possibilitat de prendre decisions, de participar en la gestió dels recursos i, en definitiva, de desenvolupar les seves pròpies capacitats i potencialitats. Resulta evident, per tant, que les actuacions que s'emprenguin han d'aconseguir implicar a la mateixa comunitat gitana, enfortir la seva capacitat de participació (*capacity building*) i donar-li ple protagonisme.

Seria important reforçar les actuacions en tres plans: en el de la informació, en el de la participació en la presa de decisions i en el de la participació en la gestió dels recursos

Moltes vegades s'han dirigit mesures per a la població gitana que ells mateixos no havien demandat, que els han arribat sense saber molt bé com ni per què, i que han fracassat per la conseqüent falta de motivació envers les mateixes. Per a avançar en aquest sentit, seria important reforçar les actuacions en tres plans: en el de la informació, en el de la participació en la presa de decisions i en el de la participació en la gestió dels recursos.

No cal oblidar tampoc que aquest és un procés lent, difícil, que requereix el seu temps i ritme adequat per a generar i assentar les condicions que permetin que les mesures tinguin l'impacte desitjat, atès que es treballa sobre aspectes molt sensibles i poc tangibles com són les actituds, mentalitats i referències pel que fa a l'ocupació.

Incrementar les mesures específiques i adaptades

La igualtat d'oportunitats està també estretament lligada al concepte de ***targeting*** o concentració explícita de recursos a través de mesures adaptades als grups desafavorits amb característiques especials (dona, joves, emigrants, gitanos, etc.).



Per això, si la població gitana té una situació de desavantatge especial, cal establir mesures també especials, de caràcter compensador, que es concentrin en aquest grup; i han de ser mesures que condueixin sempre cap a la normalització. En cas contrari es corre el risc que, a mig termini, aquests ciutadans quedin exclosos del mercat de treball i depenguin exclusivament de prestacions socials i assistencials.

És important deixar constància de què s'observen també canvis de matís en la tradicional concepció del *targeting*. Juntament amb el discurs més convencional segons el qual és molt important identificar clarament els grups desafavorits, definir les seves necessitats i quotes dels recursos que s'hi destinaran per tal d'establir garanties per a evitar l'exclusió, s'introdueixen ara nous elements per al debat. Són cada cop més els qui opinen que la política de *targeting*, si vol ser eficient i no convertir-se en "mesures marginals per a marginats", ha d'estar ben articulada amb la política del territori.

Un enfocament d'actuació exclusivament planificat per col·lectius, peca de flexibilitat i dóna poques garanties de resultats; i ha de ser contextualitzat en mesures més globals, planificades des d'un punt de vista territorial. Però, alhora, es fa una crida d'atenció als enfocaments basats exclusivament en la territorialitat, ja que, com la pràctica demostra, poden oblidar aquests *target*. Se suggereix, per tant, optar per solucions més flexibles en les quals es combinen les actuacions territorials amb els enfocaments per col·lectius.

Accedir al *corrent principal*

Un altre concepte que està prenent especial rellevància és el de ***mainstreaming,*** el sentit del qual en aquest context seria el de situar a la comunitat gitana en el *corrent principal*; és a dir, no solament fer polítiques excepcionals per a determinats grups, sinó més aviat afavorir l'adaptació de les mesures i dels recursos globals a aquestes necessitats especials. En relació amb els plans de formació professional i ocupació, moltes vegades caldrà que aquestes mesures generals es flexibilitzin per a garantir-ne l'accés dels gitanos. Per exemple, establint criteris que els afavoreixin (no privilegis), facilitant la seva incorporació de manera explícita a tots aquells serveis de garantia pública, finançats o induïts per l'administració (reparació d'habitatges, recollida de residus sòlids urbans...) o a través d'incentius en el mercat lliure (contractacions de treballadors i treballadores d'aquesta ètnia).

Diferents actors a l'entorn d'un projecte comú

La idea de concertació o ***partenariat*** no és quelcom nou en la política social comunitària, sinó que ja s'hi va insistint des de fa anys. El *partenariat* pot ser definit com un procés pel que dos (o més) agents de naturalesa diferent, sense perdre la seva especificitat, es posen d'acord per a realitzar un projecte que és més que la suma d'ells, o que cada un per la seva banda no podria fer. És quelcom més que la interlocució (on s'escolta i es consulta als diferents), és diferent a la coordinació (on els compromisos mutus tenen un caràcter bàsicament organitzatiu) i va més enllà de la col·laboració (que no té la càrrega d'una forta implicació mútua).

En el camp de la política social el *partenariat* mobilitza una coalició d'interessos i de diferents actors a l'entorn d'un projecte comú amb un programa d'acció, per a combatre l'exclusió i promoure la cohesió social a través de la generació d'ocupació; és un instrument que permet desblocar situacions, negociar millor i donar respostes a necessitats que a partir d'un dels socis només es podrien abordar de manera limitada. El *partenariat* condueix a la ruptura dels mecanismes i funcions tradicionals dels actors de la política social, i qüestiona la seva compartimentació, paternalisme i jerarquització.

En l'àmbit de la comunitat gitana, es detecta la necessitat urgent de garantir la participació en els pactes territorials i plans de desenvolupament local, així com la seva implicació activa en els sistemes de *partenariat*

En l'àmbit de la comunitat gitana, es detecta la necessitat urgent de garantir la participació en els pactes territorials i plans de desenvolupament local, així com la seva implicació activa en els sistemes de *partenariat*, amb la finalitat de garantir l'impacte positiu d'aquestes accions. En aquesta línia, caldria combinar el criteri de territorialitat amb el de sectorialitat en les accions i plans de desenvolupament local que es posin en marxa, establint a priori condicions i requisits per tal que els recursos i mesures assoleixin al conjunt de sectors de població i, en especial, als més exclosos.

Per altra banda, interessaria també articular millor la *sinergia* i concentració de les mesures de protecció social i les mesures de promoció per a l'ocupació, així com entre els diferents recursos que arriben a la població gitana. I per a això aconseguir-ne una més gran rendibilitat i impacte (millor coordinació entre INEM, FSE, programes d'IRPF, Programa de Desenvolupament Gitano, Garantia Social, programes de Rendes Mínimes), garantir l'accés a la informació, així com la participació activa de la població gitana en els comitès, fòrums, etc. on es discuteixin temes que els poden afectar.



Establir prioritats estratègiques

La necessitat d'articular millor les mesures d'actuació, de manera que actuïn en ***sinergia*** (efecte bola de neu), és una altra de les noves idees que estan aconseguint una més gran projecció. Des d'aquesta perspectiva, caldria donar una més gran prioritat a les planificacions de caràcter integrat fetes sobre un mateix territori. Es tracta d'extreure els ensenyaments dels pactes territorials d'ocupació, les accions integrades, etc. i generalitzar-les, donant una més gran rellevància a l'actuació en el pla microeconòmic (desenvolupament local) i no solament a les grans infrastructures. Aquesta planificació concertada i les accions integrades sobre un mateix territori poden jugar un paper central en el futur de les polítiques.

És evident que la promoció de la població gitana passa per la implicació dels mateixos gitanos en el desenvolupament del seu poble; en aquesta línia, el desenvolupament d'un pla de formació de mediadors interculturals podria obrir un camp de possibilitats d'ocupació que pugui repercutir directament en la comunitat gitana. La preparació de professionals gitanos per a intervenir, en tant que professionals del treball social (mediadors, animadors, dinamitzadors, monitors, educadors, etc.), és no solament una prioritat, sinó un requisit per a millorar les condicions de vida de la mateixa comunitat gitana.

Les repercussions positives d'aquest tipus d'actuacions anirien des de la mateixa qualificació de les persones implicades (amb la conseqüent creació de noves *referències* amb efecte multiplicador), a l'afavoriment de les millores en la qualitat de vida o el mateix efecte d'*empowerment* (implicació de la mateixa comunitat gitana).

La difusió i generalització de bones pràctiques

Davant el repte de garantir l'accessibilitat de la població gitana a l'oferta de formació professional i al mercat de treball, algunes idees prioritàries que es desprenen de tot el que s'ha dit anteriorment serien:

- La posada en marxa d'accions específiques adaptades a les necessitats de la població gitana. Per a això caldria incrementar l'oferta formativa específica i especialitzada per a la població gitana, així com les accions

d'orientació professional per a l'ocupació. És a dir, atès que hi ha molts gitanos que per ara no podran accedir als recursos de formació normalitzats, hem de posar en marxa experiències de formació i inserció professional específiques per a ells, perquè altrament aquestes persones no tindran l'oportunitat de formar-se professionalment.

- La necessitat que les mesures de formació i ocupació de caràcter general arribin de manera especial a la població gitana. Per a això cal que hi hagi sistemes objectius de seguiment, avaluació i verificació, de manera que mesures i plans en política d'ocupació es tradueixin en accions eficaces que arribin realment a la població gitana.

- El foment de l'economia social i de l'esperit emprenedor en relació amb la creació d'activitat econòmica i ocupació d'interès social.

- La difusió de les noves experiències.

- La necessitat de transformar la mentalitat, expectatives i referències que sobre l'ocupació tenen encara avui molts gitanos; tenint en compte sempre la seva imbricació amb les seves pròpies referències culturals i que es tracta d'un procés gradual en el qual ells mateixos han de ser i considerar-se com els seus mateixos autors.

Podem afirmar que les polítiques només tindran impacte i efectivitat si són realment demandades, valorades i ben assimilades per la comunitat gitana; és a dir, si en són ells i elles els autèntics subjectes actius

Un dels més grans riscos que es corren és el de pensar que no es pot fer res. Molts plans d'actuació es queden en meres declaracions de principis amb escassa efectivitat real en els grups especialment desafavorits com és el cas de part de la població gitana. Davant d'això, cal que s'identifiquin explícitament aquests grups de risc i que se'ls doti de més gran identitat i visibilitat. Algunes experiències demostren que sí que és possible obtenir resultats amb iniciatives innovadores i mesures adaptades i flexibles, en el marc d'una política coordinada entre la dimensió social i la formació professional i l'ocupació.

Cal insistir que, per les especials circumstàncies socials i culturals de la comunitat gitana, és necessària la posada en marxa de mesures adaptades, ja que només d'aquesta manera arribaran els gitanos a tenir un accés a l'ocupació en igualtat de condicions.

En definitiva, podem afirmar que les polítiques només tindran impacte i efectivitat si són realment demandades, valorades i ben assimilades per la comunitat gitana; és a dir, si en són ells i elles els autèntics subjectes actius.

Emilio Conejo